

מהדרין מן המהדרין בנרות חנוכה*

הרה"ג הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א
 אב"ד בבית דין לענייני ממונות 'הישר והטוב'
 ועורך ראשי ^{3008/2017}לופדיה תלמודית

מביא מחלוקת תוס' והרמב"ם בגדר מהדרין מן המהדרין בהדלקת נר חנוכה והוכחת התוס' לשיטתו \ מביא מה שהגר"א תולה המחלוקת בשתי הטעמים בגמ' למהדרין מן המהדרין \ מתרץ מה שמפקפקים בביאורו של הגר"א עפ"י תירוצו של הגר"ח על קושיית הב"י למה מדליקים נרות חנוכה שמונה ימים \ מפלפל בתירוצו של הגר"ח ומוכיח כיסודו מדברי החיי אדם בנוגע אתרוג בעציץ שאינו נקוב \ מוצא מקור למנהגינו בהדלקת נר חנוכה שאינו כהרמב"ם משיטת רש"י בהא שמניחים נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ

א.

מביא מחלוקת תוס' והרמב"ם בגדר מהדרין מן המהדרין בהדלקת נר חנוכה
והוכחת התוס' לשיטתו ^{אוצר החכמה}

איתא במס' שבת דף כ"א ע"ב: "ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי ור' אבין ר' יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל דמעלין בקודש ואין מורידין. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקודש ואין מורידין".

וכתבו התוס' (ד"ה 'והמהדרין מן המהדרין') וז"ל "נראה לר"י דב"ש וב"ה לא קיימי אלא אנר איש וביתו שכן יש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים אבל אם עושה נר לכל אחד אפי' יוסיף מכאן ואילך ליכאהיכרא שיסברו שכך יש בני אדם בבית", עכ"ל. אבל הרמב"ם כתב (הלכ' חנוכה פ"ד ה"א ואילך) ש'מהדרין מן המהדרין' מוסב על 'מהדרין' וכל א' מבני הבית הבית מוסיף והולך.

ויל"ע מה יענה הרמב"ם לטענת התוס' שאם כל א' מבני הבית מוסיף והולך לא יהיה ניכר איזה יום הוא.

(*) מתוך שיעור שמסר בישיבה. נכתב ע"י א' השומעים.

ב.

מביא מה שהגר"א תולה המחלוקת בשתי הטעמים בגמ' למהדרין מן המהדרין

והנה מצינו בביאור הגר"א (סי' תרע"א סעי' ב') שביאר, שרק למ"ד שההוספה הוא כנגד ימים היוצאים (וגורעים כנגד ימים היוצאים) צ"ל ניכר איזה יום הוא – כי זהו כל הטעם שמוסיף (או מגרע), אבל לפי המ"ד שמוסיפים כי מעלין בקודש (וגורעים כנגד פרי החג) אין צ"ל ניכר איזה יום הוא – וכשיטה זו פוסק הרמב"ם.

ועפ"ז מסביר הגר"א מה שהרי"ף מעתיק גם הסיפור של שתי זקנים שהיו בצידן, דקשה, שהרי דרך הרי"ף להביא רק ענינים הנוגעים להלכה ומה הנפק"מ והדין שנלמד מסיפור זה? ועפ"י דרכו מסביר הגר"א, שהנפק"מ הוא אם צ"ל ניכר בהנרות איזה יום הוא כנ"ל, ולכן הביאו הרי"ף להראות שהלכה כטעם זה של מעלין בקודש (ופרי החג) ואינו צ"ל ניכר איזה יום הוא.

(ולמעשה שבמשנ"ב [סי' תרע"א בביאור הלכה ד"ה 'זי"א דכ"א מבני הבית'] מסביר טעם אחר למה הרי"ף מביא סיפור זה, כי נפק"מ לעשות כב"ש בהידור מצוה, דאע"פ שבדרך כלל אסור לעשות כדברי ב"ש – וכהסיפור של ר' טרפון בזה במס' ברכות – מ"מ בהידור מצוה אפשר לעשות כב"ש, וזה מוכח מהמעשה שא' מהזקנים עשה כב"ש, ע"ש בהמשנ"ב.)

ג.

מתרץ מה שמפקפקים בביאורו של הגר"א עפ"י תירוצו של הגר"ח על קושיית הב"י למה מדליקים נרות חנוכה שמונה ימים

והנה יש מפקפקים על מה שביאר הגר"א, וטוענים, שאין ב' הטעמים למחלוקת ב"ש וב"השתי טעמים נפרדים, דלכאורה איזה טעם יש בימים הנכנסים וימים היוצאים? אלא כל טעם משלים את השני, שימים היוצאים ונכנסים רק מחייב שצריכים לעשות שינוי כל יום כדי להראות את הנס, אבל באיזה אופן להראות את הנס, אם ע"י להוסיף או ע"י שגורעים – זה לומדים מפרי החג או מעלין בקודש.

אבל יש להעמיד מה שביאר הגר"א, ובהקדים, שידוע קושיית הבית יוסף למה עושים חנוכה שמונה ימים, והרי הנס היה רק שבעה ימים כי בהפך היה מספיק שמן להדליק יום א'.

ומפורסם מה שמתרצים בשם הגר"ח מבריסק, שאם כל השמן היה נשרף ביום הא' א"כ יוצא שבשאר הימים האור נדלק בלי שמן, וא"כ לא קיימו המצוה כי המצוה הוא להדליק שמן. וגם א"א לומר שנברא שמן חדש, כי אין זה שמן זית והתורהאמרה "שמן זית".

אלא ע"כ צריכים לומר שנשתנה איכות השמן, שהשמן קיבל יותר כח ודלק ליותר זמן.

ושמעתי פעם שרב א' שאל על תירוץ הגר"ח, שהקב"ה היה יכול לברוא עץ ואז יהיה שמן זית. וסיפרו להגר"ח מה שרב ההוא שאל, והגר"ח אמר שגם זה לא יתכן דא"כ יהיה העץ ערלה ואסור להדליק ממנו למזבח.

ועכ"פ יוצא מתירוצו של הגר"ח, שגם ביום הא' היה נס (שנשתנה איכות השמן), והנס ביום הא' הוא נס יותר גדול מהימים שלאחריו (כי יש לו כח לידלק יותר), וכל יום שעבר הנס היה קטן יותר.

וי"ל שזהו סברת בית שמאי שפוחת והולך מכיון שכך היה אופן הנס. ובית הלל סוברים שאולינן בתר מה שנראה כלפי חוץ, ובשטחיות נראה שכל יום הנס הוא יותר גודל מכיון שנמשך עוד יום.

ועפ"ז שפיר מובן מה שתירץ הגר"א שכל טעם בגמ' הוא טעם בפ"ע, כי גם ימים הנכנסים ויוצאים הוא טעם כנ"ל בארוכה.

ד.

מפלפל בתירוצו של הגר"ח ומוכיח כיסודו מדברי החיי אדם בנוגע אתרוג בעציץ שאינו נקוב

ודא"ג, בנוגע מה שתירץ הגר"ח, היה אפשר לומר ששמן זית הוא הסוג של שמן אבל אינו מוכרח שצריך לצמוח מהזית עצמו.

אבל גם מדברי החיי אדם יש להוכיח כמו סברת הגר"ח, דהחיי אדם מסתפק (הל' לולב כלל קנב אות ג' ובנשמת האדם שם אות א' באריכות) אם אדם גידל אתרוג בעציץ שאינו נקוב – שלכמה דינים אינו נחשב לנגדל מהאדמה, כמו לתרומות ומעשרות שרק מדרבנן חייבים להפריש ממנו, ויש דינים אחרים שנחשב כנגדל מהאדמה וכמו ערלה – אם זה נחשב "פרי עץ (הדר)", ע"ש. ומוכת שלומד כמו הגר"ח שצריך להיות "פרי עץ" כפשוטו.

וחשבתי לפי"ז טעם לפסול אתרוג המורכב (שהאחרונים דנים בזה לפוסלו מצד כמה טעמים) כי לא צמח מפרי עץ הדר אלא מעץ לימון, ודו"ק.

החיי אדם שם מביא ראיה מהגמ' בפסחים שאם אדם אכל מצה מטבל אינו יוצא ידי חובתו. והגמ' שואל פשיטא, ומתרץ שמדובר בטבל מדרבנן, והגמ' אומר שהיכי דמי טבל מדרבנן כגון עציץ שאינו נקוב. ומזה מוכיח החיי אדם שנחשב לנגדל מן האדמה ורק מכיון שהוא טבל אינו יוצא. אבל לכאורה יש מקום לחלוק על ראיה זה, כי זה שמצה צריך להיות מחמשת מיני דגן נלמד מהקש שמצה צריך להיות מדברים שיכולים לבוא לידי חימוץ – שזהו רק הה' מיני דגן (ולר' יוחנן בן נורי גם אורז), וא"כ אין דין שמצה צריך להיות מחמשת מיני דגן שגדל מהאדמה, אלא הגדר הוא שמצה צ"ל מדברים הבאים לידי חימוץ – וזה הוי אפילו מעציץ שאינו נקוב.

החזקת 30/08/2018

ה.

מוצא מקור למנהגינו בהדלקת נר חנוכה שאינו כהרמב"ם משיטת רש"י בהא שמניחים נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ

נחזור לענינו, למעשה אין אנו עושים גם כמו הרמב"ם בהדלקת נר חנוכה, כי הרמב"ם אומר שהבעה"ב מדליק כל הנרות גם במהדרין (ובמהדרין מן המהדרין). וגם מתוס' מוכח שרק הבעה"ב מדליק, כי תוס' אמר שאם מהדרין יעשה גם מהדרין מן המהדרין א"כ לא יהיה היכר – ואם כל אחד מדליק בעצמו א"כ יש היכר. ומוכח שרק הבעה"ב מדליק.

וי"ל שהמקור למנהגינו (שכל אחד מדליק בעצמו) הוא מרש"י, שהגמ' (שם) אומר שנה חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. ורש"י מפרש (בד"ה 'מבחוץ') שהכוונה בחוץ להבית – דהיינו בחצר – ולא ברשות הרבים. ותוס' שם חולק (בד"ה 'מצוה להניחה') וסובר שצריכים להניחו מחוץ להחצר על פתח רשות הרבים.

ותוס' מביא ב' ראיות לשיטתו, א', שהגמ' אומר שחצר עם ב' פתחים צריכים להדליק על שניהם, ולפי רש"י שרק מדליקים על פתח הבית אינו מובן. ב', שהגמ' אומר שנה עם ב' פיות עולה לשני בני אדם, ובשלמא אם מדליקים על פתח החצר אתי שפיר ששתי אנשים מדליקים בנר א', אבל לפי רש"י

שמדליקים על פתח הבית איך יתכן ששתי אנשים מדליקים באותו מקום (ואפילו אם ב' הדלתות הם אחד ליד השני ג"כ לא יתכן, כי המזוזה צ"ל מימין והנר חנוכה משמאל).
 והנה רש"י בעצמו הבהיר ב' הקושיות של תוס', בדף כ"ג ע"א על הגמ' של החצר עם שתי פתחים רש"י מפרש (בד"ה 'חצר שיש לה ב' פתחים') שיש שתי פתחים מהבית אל החצר.
 ועל הקושיה השניה של שתי פיות רש"י מפרש בדף כ"ג ע"ב (בד"ה 'שתי פיות') שמדובר להעושים מהדרים (נר לכל א' מבני הבית) ומובן איך יכול להיות שב' אנשים ידליקו באותו מקום.
 ולכאורה מה שרש"י אומר שמדובר על מהדרין הוא תירוץ פשוט ומה הקשה התוס' עליו?
 אלא שתוס' לשיטתו שרק הבעה"ב מדליק, ולכן א"א לומר שמדובר על מהדרין כי הגמ' אומר שהנר של ב' פיות "עולה לב' בני אדם", ובמהדרין (שרק הבעה"ב מדליק) אינו ב' בני אדם אלא היה צ"ל כתוב 'עולה לב' נרות' (והדומה), אבל מרש"י שפירש שמדובר על מהדרין מוכח שאין בעה"ב מדליק לכולם אלא כל אחד מדליק בעצמו ולכן אפשר לפרש הגמ' "עולה לב' בני אדם" על מהדרין.
 ויוצא שרש"י הוזה הוא מקור למנהגינו שכל אחד מדליק בעצמו.

ביאור מחודש בגדר קידוש בתפילת שבת והמסתעף*

מביא חידושו של רע"א שבאמירת שבתא טבא יוצא קידוש דאורייתא ומתרץ קושיית במשנ"ב עליו \ מביא מש"כ אדה"י שיוצאים יד"ח קידוש שתפילת ליל שבת וקושיית האחרונים ע"ז \ מביא מקורו של הגר"ח נאה לדין זה ומקשה על אריכות לשון המג"א \ מביא מש"כ אדה"י בהל' פסח שבמצות של 'נפעל' אין דין של מצות צריכות כוונה \ מדמה קידוש שענינו הוא 'זכירה' להדין בהל' פסח ועפ"ז מבאר אריכות לשון המג"א \ עפ"י יסוד זה מבאר כמה דברים מוקשים בדברי אדה"י בהמשך הסי' \ מתרץ קושיית האחרונים שצריכים לקיים המ"ע דאורייתא על הכוס מהא דתוקעים שופר לפני בדר הברכות

הרה"ג הרב חיים שלום דייטש שליט"א

ראש כולל 'צמח צדק'

ור"מ דהלכה בישיבה

א.

מביא חידושו של רע"א שבאמירת שבתא טבא יוצא קידוש דאורייתא ומתרץ קושיית במשנ"ב עליו

כתב אדה"י בשו"ע סי' רע"א סעי' א' וז"ל: "מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו וזכירות שבח וקידוש", עכ"ל.

* (מתוך שיעור הנמסר בישיבה מידי שבוע. תודותינו נתונה להת' הנעלה יצחק שיחי' שניאורסאהן על כתיבת ועריכת השיעורים.